

05.12.2008

2400/S/10154/08

Asia:

1 MUU TUTKINTA
TO 24.01.2008
HELSINKI
Suomi

Tapahtuma-aika: TO 24.01.2008
Paikkakunta: HELSINKI

Tapauspäätös:

ASIA: 1 05.12.2008 KORKIATUPA

Ei rikosta

Ratkaisu valtakunnansyyttäjänviraston tutkintapyyntöön D70/7/08 ja Markku Veijolan samansisältöistä asiaa koskevaan kirjoitukseen 15.4.2008.

Ratkaisun perustelut teknisistä syistä erillisessä asiakirjassa.

VANTAA

05.12.2008

Jukka Korkiatupa
Rikostarkastaja

Päätöksestä on ilmoitettu

- Asianomistaja
- Rikoksesta epäilty
- Muu

Päätöksen perustelut 2400/S/10154/08

Tutkintapyyntö

Valtakunnansyyttäjänvirastosta on saapunut keskusrikospoliisille seuraavan sisältöinen tutkintapyyntö:

”Valtakunnansyyttäjänvirastossa omasta aloitteesta selvitettävänä olevaan asiaan liittyen toimittaja Tiina Salumäki yleisradiosta on pyytänyt valtakunnansyyttäjää selvittämään, onko pikavippejä tarjoavia yrityksiä mahdollisesti syytä epäillä kiskonnasta.

Pikavippilainaksi kutsuttu luotonanto on lisääntynyt voimakkaasti. Luotoille on ominaista, että laina-aika on lyhyt, summat vaihtelevat muutamasta kymmenestä eurosta muutamaan sataan euroon ja luoton anto ei edellytä vakuutta. Laina on mahdollista saada matkapuhelimen välityksellä. Tunnusomaista luotoille on, että vuotuinen korko on useita satoja prosentteja, jopa yli 1.000 prosenttia.

Rikoslain 36 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan kiskonnasta tuomitaan myös se, joka luotonannossa ottaa tai edustaa itselleen tai toiselle korkoa tai muuta taloudellista etua, joka huomattavasti ylittää julkisen valvonnan alaisten rahalaitosten vastaavassa luotonannossa ottaman tavanomaisen koron.

Hallituksen esityksestä HE 66/1988 ilmenee, että luottokiskonta ei edellytä, että luottoasiakas olisi hädänalaisessa tai muussa rikoslain 36 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilassa. Riittää, että korko voidaan selvästi havaita kohtuuttoman suureksi.

Vaikka lainan suuruus ja maksuaika luonnollisesti vaikuttavat kohtuuttomuusarvostelussa, vaikuttavat pikavippilainoissa otetut korot kohtuuttomilta.

Esitutinnan aloittamisesta päättää ensisijaisesti poliisi. Pyydän keskusrikospoliisia selvittämään, onko asiassa syytä epäillä tapahtuneen koronkiskontaa.

Allekirjoitukset apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalske ja valtiosyyttäjä Jarmo Rautakoski.”

Tutkintapyyntöön on liitetty:

- 1) Taloussanomien yhteenveto pikavipeistä
- 2) Kuluttajaviraston tiivistelmä 19.9.2006 tekstiviestivipeistä
- 3) Kuluttajaviraston uutinen ”Pikavippiyritysten rajoja haetaan myös Ruotsissa”
- 4) Kauppalehden artikkeli 10.1.2008 ”Maksuhäiriöt rajussa kasvussa”
- 5) Tiina Salumäen tutkintapyyntö 16.1.2008

Tiina Salumäen tutkintapyyntö valtakunnansyyttäjänvirastolle on seuraavan sisältöinen:

”Pyydän valtakunnansyyttäjää tutkimaan pikavippitoiminnan, josta on ollut runsaasti keskustelua julkisuudessa. Ilmiö on yhteiskunnallisesti erittäin merkittävä. Moni lainanottaja joutuu pikavipeistä

perittävien korkeiden korkojen takia vakaviin vaikeuksiin tai jo heikossa taloudellisessa asemassa oleva lainaaja ajautuu entistä vaikeampaan tilanteeseen kalliiden pikavippien vuoksi. Pikavippiyritysten korot poikkeavat huomattavasti pankkien myöntämien lainojen koroista.

Suomen Rahatieto on laskenut pikavippejä tarjoavien yritysten lainojen todellisia vuosikorkoja. Laskelmista selviää, että korkeimmilleen lainasta joutuu maksamaan lähes 1600 prosentin vuosikoron. Laina-aika on tavallisesti kaksi viikkoa tai kuukausi. Käytännössä laina-aika on monesti pitempi, koska lainanottajat ketjuttavat pikavippejään ja uusivat lainojaan entisen erääntyessä.

Pikavippiyritykset myöntävät lainaa 20-300 euroa. Lainan vuosikorko on matalimmillaankin yli 300 prosenttia. Tässä luotonannossa nähdäkseni otetaan korkoa, joka huomattavasti ylittää julkisen valvonnan alaisten rahalaitosten vastaavassa luotonannossa ottaman tavanomaisen koron.

Pyydänkin nyt tutkimaan, onko kyseessä lainvastainen toiminta. Jos kyseessä olisi kiskonta, se on yleisen syytteen alainen rikos, jota viranomaiset voisivat oma-aloitteisesti tutkia. Poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Mikään viranomainen ei kuitenkaan ole tässä asiassa halunnut toimia oma-aloitteisesti.

Esimerkiksi Ruotsissa kuluttaja-asiamies halusi pikavippitoiminnan tutkittavaksi, ja hän teki tutkintapyynnön jo maaliskuussa vuonna 2006. Suomessa kuluttaja-asiamies ei ole tehnyt eikä ole myöskään tekemässä tutkintapyyntöä.

Pyydän, että valtakunnansyyttäjä selvittäisi, onko pikavippejä tarjoavia yrityksiä mahdollisesti syytä epäillä kiskonnasta.

Allekirjoitus Tiina Salumäki.

Tutkintapyyntöjen rikosepäily perustuu keskeisimmiltä osiltaan niin sanottuun todelliseen vuosikorkoon johtopäätöksellä, että pikaluottojen todelliset vuosikorot ovat huomattavasti korkeampia kuin julkisen valvonnan alaisten luottolaitosten vastaavassa luotonannossa perimä korko, tai että pikaluotoista peritty korko vaikuttaa vuosikoron perusteella arvioituna kohtuuttomalta.

Asian taustaa

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston arviomuistion mukaan *pikaluotolla* tarkoitetaan pikalainaa, joka myönnetään hakijalle ilman vakuuksia tai takaajia. Velkoja antaa lainan määrän hakijalle luottotietojen tarkistuksen jälkeen. Tarkistus ei kestä kuin muutamia minutteja. Pikaluottoa haetaan joko tekstiviestillä tai internetin välityksellä. Voidaan puhua myös pikalainasta, pikavipistä tai tekstiviestivipistä. oikeusministeriön arviointimuistion mukaan pikaluotto on tyypillisesti summaltaan pieni (usein 100 - 200 euroa), alle kolmen kuukauden luottoajaksi, matkapuhelimen tai internetin välityksellä tarjottu vakuudeton luotto, jossa luoton hinta ilmoitetaan usein koron sijasta käsittely ja toimituskuluina.

Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän mukaan *pienlainayritys* myöntää pääasiallisena liiketoimintanaan pieniä vakuudettomia kulutusluottoja, jotka maksetaan tyypillisesti takaisin alle kolmessa kuukaudessa ja yhdessä tai vain muutamassa erässä. Lisäksi lainoilla ei ole yleensä varsinaista nimelliskorkoa, vaan kaikki lainan kustannukset syntyvät useimmiten muista kuluista kuten toimitus- ja käsittelykuluista ja palvelu- ja tekstiviestimaksuista.

Tilastokeskus alkoi vuoden 2008 alusta alkaen tilastoida pienlainayritysten toimintaa osana luottokantatilastoa. Tiedonkeruu sisältää neljänneksen aikana myönnetyt uudet luotot, niihin kohdistuneet kulut, keskimääräisen takaisinmaksuajan, asiakaslukumäärän sekä neljänneksen lopun luottokantatiedon. Vuoden 2008 toisella neljänneksellä tilastoituja yrityksiä oli 42.

Vuoden 2008 toisella neljänneksellä uusia pikaluottoja myönnettiin vajaalla 46 miljoonalla eurolla yhteensä yli 260 000 kappaletta. Kumulatiivisesti vuoden alusta lähtien uusia pikavippejä on myönnetty jo lähes 90 miljoonalla eurolla yhteensä yli puoli miljoonaa kappaletta. Keskimääräinen pikavippi oli vuoden 2008 toisella neljänneksellä suuruudeltaan noin 170 euroa ja sen takaisinmaksuaika 28 päivää.

Pikavipinottajat maksoivat toisen vuosineljänneksen aikana ottamistaan lainoista yhteensä vajaat 11 miljoonaa euroa erilaisia kuluja. Pikavippiin kohdistuvat kulut olivat siten keskimäärin 24 prosenttia myönnetystä lainapääomasta. Pienlainatoimialan yhteenlaskettu luottokanta oli neljänneksen lopussa vajaat 20 miljoonaa euroa.

Pienlainayritysten tunnuslukuja vuoden 2008 toisella vuosineljänneksellä

Uudet myönnetyt luotot, 1000 euroa	45 658
Uusiin luottoihin kohdistuneet kulut, 1000 euroa	10 884
Kulut / uudet luotot, %	23,8
Uusien luottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika, päivää	27,8
Luottokanta, 1000 euroa	19 748
Uusien luottojen kappalemäärä	263 511
Keskimääräinen lainamäärä, euroa	173
Asiakaslukumäärä	192 680
Tilastoitujen yritysten lukumäärä	42

Tilastokatsauksen lähde: tilastokeskuksen kotisivut

Pikaluoton tilaaminen matkapuhelimella

Pikaluoton hakeminen ja myöntäminen matkapuhelimella tapahtuu pienlainayritysten internetsivujen mukaan pääsääntöisesti seuraavasti:

- 1) luoton hakija lähettää matkapuhelimestaan tekstiviestin, jossa on hänen nimensä, henkilötunnuksensa, kotiosoitteen ja pankkitilin numero, jolle luotto halutaan
- 2) pienlainayritys tarkistaa vastaajan henkilötiedot väestörekisteristä, luottotiedot Asiakastieto Oy:stä ja puhelinliittymätiedot operaattorilta, jos yritys hyväksyy tiedot, niin

- 3) yritys lähettää luotonhakijan puhelimeen tekstiviestin, jossa kysytään hyväksyykö hakija luoton ehdot. Hakija hyväksyy pikaluoton ehdot lähettämällä maksullisen tekstiviestin annettuun numeroon
- 4) ehdot hyväksyvän viestin saavuttua yritykselle, se lähettää viipymättä lainasumman hakijan ilmoittamalle pankkitilille
- 5) yritys lähettää luottoaikana velalliselle laskun, joka sisältää velan pääoman ja kulut
- 6) uutta luottoa ei voi saada samasta yrityksestä ennen kuin entinen velka on maksettu, joskin eräpäivää saattaa olla mahdollista siirtää esimerkiksi viikolla.

Pikaluottojen vertailua

Tutkintapyyntöön liitteenä on Taloussanomien pikavippivertailu 2.1.2008. Suomen Pienlainayhdistys on toimittanut keskusrikospoliisille aineistopakettin, jossa on muun muassa taulukot kulutusluottovertailusta ja lainavertailusta. Taulukoissa vertaillaan erilaisia kulutusluottoja ja lainoja.

Tutkintapyyntöön liitteenä olevassa Taloussanomien ”pikavippivertailussa” per 2.1.2008 on vertailtu 31 pikaluoton tarjoajan pikaluottoja. Tiedot perustuvat Suomen Rahatieto Oy:n aineistoon. Vertailussa on eritelty kunkin luoton lainasumma, laina-aika, lainan kulut euromääräisenä ja prosenttimääräisenä sekä todellinen vuosikorko prosenttimääräisenä. Lisäksi vertailussa on sarake SRT tod. kokonaiskorko, joka on pikaluottojen laskentaan kehitetty kaava, joka laskee todellisen kokonaiskoron tyypilliselle pikaluoton käytölle. Tyypillinen käyttö tarkoittaa SRT:n laskennassa joko kolmea 30 päivän mittaista pikaluottoa tai kuutta 14 päivän mittaista pikaluottoa. Puheena olevaa saraketta ei esitellä tässä tarkemmin.

Tyypilliset pikaluotot ovat määrältään 50, 100 tai 200 euroa. Kahdella luoton tarjoajalla on myös 300 euron pikaluotto.

Laina-aika on pääsääntöisesti 14 päivää paitsi neljässä 200 euron ja yhdessä 100 euron pikaluotossa laina-aika on 30 päivää.

Vertailuissa esitetyistä lainaottajan maksettavaksi tulevista kustannuksista 14 päivän luottoajalta, so. rikosoikeudellisessa mielessä korosta, voi yhteenvetona todeta seuraavaa:

- 50 euron pikaluoton korko (kustannukset) on tyypillisesti 15,80 euroa (31,6 %), minimi 15,00 euroa (30,0 %) ja maksimi 22,40 euroa (44,80 %)
- 100 euron korko on tyypillisesti 23,80 euroa (23,8 %), minimi 20,00 euroa (20,0 %) ja maksimi 24,00 (24,0 %) euroa
- 200 euron korko on tyypillisesti 43,80 (21,9 %) euroa, minimi 42,50 euroa (21,3 %) ja maksimi 63,80 euroa (21,3 %??).

Vertailussa on 14 päivän pikaluoton euromääräiset kustannukset kuvattu myös prosenttimääräisesti kuluttajansuojalain tarkoittaman ”todellisen vuosikoron” käsitteen mukaisesti:

- 50 euron pikaluoton ”todellinen vuosikorko” on tyypillisesti 824 %, minimi 782 % ja maksimi 1168 %
- 100 euron ”todellinen vuosikorko” on tyypillisesti 621 %, minimi 521 % ja maksimi 626 %
- 200 euron ”todellinen vuosikorko” on tyypillisesti 571 %, minimi 554 % ja maksimi 571 %.

Vertailussa olevien 30 päivän pikaluottojen kustannukset ”todelliseksi vuosikoroksi” laskettuna vaihtelevat 245 - 327 %:iin.

Pantin Kuukausirahan vertailu pikaluottoon

Vertailussa on esitetty vertailukohtana 30 päivän Pantin Kuukausiraha-luoton kustannukset ja ”todellinen vuosikorko” 50, 100 ja 200 euron luotoista. ”Todellinen vuosikorko” 50 euron kuukausirahasta on 183 %, 100 euron 122 % ja 200 euron 91 %.

Kuukausiraha-luoton saaminen edellyttää luottoehtojen mukaan henkilökohtaista asiointia Helsingin Pantti Oy:n toimistossa ja pantin antamista luoton vakuudeksi. Pantti lunastetaan takaisin maksamalla velan pääoma luottoajan päätyttyä. Panttausta voidaan myös jatkaa maksamalla siihen liittyvä kustannukset.

Pikaluoton ja panttilainaamoluoton hakemiseen ja saamiseen liittyvä prosessi ja siitä aiheutuvat kustannukset eivät ole useista käytännön syistäkään vertailukelpoisia. Pikaluotto ei edellytä henkilökohtaista asiointia toimistossa; pikaluoton hakeminen ja saaminen tapahtuu matkapuhelimen tai internetyhteyden välityksellä. Panttilaina edellyttää henkilökohtaista asiointia panttilainaamossa sen aukioloaikana eikä niitä ole läheskään kaikilla paikkakunnilla. Panttilainaamot ovat pääsääntöisesti auki arkipäivisin. Lisäksi panttilainan takaisinmaksu ja pantin lunastaminen edellyttää henkilökohtaista asiointia panttilainaamossa, mikä voi aiheuttaa velalliselle kustannuksia.

Pantin kuukausirahan luottoaikaa voi jatkaa, pikaluottoa ei voi jatkaa vaan sen on maksettava ennen kuin voi saada uuden pikaluoton samasta yhtiöstä.

Pikaluotossa ei edellytetä vakuutta, panttilainauksessa edellytetään panttia vakuudeksi. Panttiluoton maksimimäärä on noin 40 - 60 prosenttia pantin arvioidusta realisointiarvosta. Mahdollisessa realisoinnissa syntyvä ylijäämä tilitetään luoton ottajalle tai panttikuitin haltijalle.

Suomen Pienlainayhdistyksen lainavertailu

Suomen Pienlainayhdistyksen laatimissa luottovertailuissa on eri luottomuodoista seuraavat sarakkeet: lainasumma, laina-aika, takaisinmaksu euroin, kulut yhteensä, nimelliskorko %, todellinen vuosikorko % ja lainatun euron hinta euromääräisenä.

Ohessa vertailu erilaisista lainoista (lainavertailu II):

	Lainasumma	Laina-aika	Takaisinmaksu euroina	Kulut yhteensä	Nimelliskorko	Todellinen vuosikorko	Lainatun euron hinta €
Pikavippi	100 €	14 pv	120 €	20 €	20 %	521,43 %	0,20 €
Pikavippi	200€	30 pv	230 €	30 €	30 %	365 %	0,30 €
Indeluotto Nordea Rahoitus	2.000 €	2 v	2.472 €	472 €	23,60 %	24,50 %	0,24 €
Citibank Suomi	10.000 €	10 v	17.640 €	7 640 €	76,40 %	13,40 %	0,76 €
Aktia asuntolaina	100.000 €	10 v	130.231 €	30 231 €	30,23%	5,50 %	0,30 €
Aktia asuntolaina	200.000 €	10 v	330.186 €	130 186 €	65,09 %	5,50 %	0,65 €

Vekseli yksityiselle 1980 - 90 luku, laskelman laatinut OPR-Vakuus Oy

	Tyypillinen vekseli-laina	Tyypillinen pikavippi
Laina	1.000 markkaa	200 €
laina-aika	14 pv	14 pv
Toimitusmaksu	-200 mk	-40 €
Leimavero	-15 mk	0
Luotonvarausprovisio 1,5-2 %	-20 mk	0
Korko 9-12 %	4,7 mk	0
Kulut yhteensä	-239,7 mk	-40 €
Todellinen vuosikorko	892,76 %	521,43 %

Vekselin käytöstä todettakoon, että sen määrästä diskontataan korko ja kulut etukäteen, jolloin esimerkin vekselistä olisi jäänyt velalliselle 760,30 markkaa käyttöön. Mikäli vekseli uudistetaan, niin uudistuksen yhteydessä peritään samat kulut uudelleen. Edellä esitetyt vekselistä perityt kustannukset ovat verrannollisia tällä hetkellä perittäviin kustannuksiin

Myös vekseli edellyttää vakuuden tai takaajan käyttämistä, joten se ei ole luottomuotona vastaava pikaluottoon verrattuna. Vekseli edellyttää myös henkilökohtaista asiointia pankin konttorissa. Pikaluotto on käytännön tasolla velalliselle vaivaton luottomuoto. Jäljempänä käsiteltävän oikeuskäytännön mukaan luoton saannin helppoudella ja vaivattomuudella voi olla korottava vaikutus pikaluotosta maksettaviin luottokustannuksiin.

Kiskontarikoksen tunnusmerkistöä

Yleistä

Kiskontaa koskevan RL 36 luvun 6 §:n 1 momentissa on kriminalisoitu menettely, jossa joku toisen taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä tai ajattelemattomuutta hyväksi käyttämällä hankkii tai edustaa taloudellista etua, joka on selvästi epäsuhteessa siihen vastikkeeseen mitä hän itse antaa. Menettely tämän kaltaisissa tilanteissa on myös oikeustoimilain 3 luvun 31 §:n siviilikiskontaa koskevan säännöksen mukaisesti pätemätön, jolloin kiskomalla saatu oikeustoimi ei ole sitova. Rikos- tai siviilioikeudelliseen kiskontaan syyllistyminen edellyttää tahallisuutta eli tietoisuutta toisen ahdingosta ja suoritusten epätasapainosta. Oikeustoimi voi olla siviilioikeudellisesti pätemätön vaikka sama teko ei olisikaan rikoksena rangaistava. Lisäksi oikeustoimen kohtuutonta ehtoa voidaan kohtuullistaa oikeustoimilain 3 luvun 36 § ja sovitella kuluttajansuojalain säännösten perusteella.

Koska pikaluotot myönnetään tekstiviestien tai internetin välityksellä, ei pikaluoton myöntäjä yleensä tule tietoiseksi edellä mainituista luotonhakijan kiskontasäännöksen 1 momentin tarkoittamista olosuhteista. Tällöin rikoslain tai oikeustoimilain kiskontasäännös ei sovellu tilanteeseen.

Koronkiskontaa koskee rikoslain 36 luvun 6 §:n 2 momentti. Säännöksen soveltaminen ei edellytä 1 momentissa tai oikeustoimilain 3 luvun 31 pykälässä mainittujen olosuhteiden olemassa oloa. Riittää, että otettu tai edustettu korko huomattavasti ylittää julkisen valvonnan alaisten rahalaitosten vastaavassa luotonannossa ottaman tavanomaisen koron. Suoritusten ei tarvitse olla epäsuhteessa. Jos on sovittu 100 euron luotosta ja luotonottaja saa sovitun määrän käyttöönsä, niin oikeustoimi ei sinällään ole pätemätön vaikka korko ylittäisi sallittavuuden rajan.

Koronkiskontasäännöksen suojeleobjektina on korko ja koron määrä. Kiskominen kohdistuu siis velkasumman sijasta velkasumman käyttöoikeudesta maksettavaan hintaan. Tällöin myös koronkiskonnalla aiheutettu varallisuusvahinko tai rikoksella saatu hyöty perustuu otettuun tai edustettuun koron määrään, ei luoton määrään. Toisin sanoen luoton myöntämisellä ei aiheuteta sopimuskumppanille luoton määräistä varallisuusvahinkoa vaikka kysymyksessä olevan luoton koron määrä todettaisiinkin koronkiskontasäännöksen perusteella rangaistavaksi.

Korko tai etu

Koronkiskontasäännöksen koron käsite sisältää pääomasta perityn tai edustetun nimelliskoron sekä luoton myöntämiseen liittyvän provision, lainauudistusmaksun tai muun luoton myöntämiseen liittyvän hyvityksen. Hyvityksellä tarkoitetaan sellaista varallisuusetua, joka on hyvitystä pääoman käytöstä. Pikaluotosta asiakkaalta perittävät kustannukset voivat siten lähtökohtaisesti olla kokonaan tai osittain säännöksen tarkoittamaa korkoa ts. pääoman käytöstä maksettavaa hyvitystä.

Yleensä luoton tai pikaluoton myöntämiseen liittyy myös kyseisen luoton myöntämiseen liittyviä välttämättömiä ja välittämiä kustannuksia. Tällaisia kustannuksia ovat esimerkiksi asiakkaan luottotietojen ja mahdollisten numerotietojen, kansalaisvarmenteen tarkistus sekä käsittely, laskutus ja postituskulut. Edellä mainittujen kustannusten ei oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden mukaan katsota sisältyvän kiskontasäännöksen tarkoittamaan korkoon.

Kiskontasäännöksen tarkoittama korko lasketaan siten nettoperusteisesti. Tässä tapauksessa kokonaiskustannuksista tulee vähentää luoton myöntämiseen kohdistuvat välittömät kustannukset.

Laskutoimituksen erotuksena saatavaa nettosummaa, so. hyvitystä pääoman käytöstä, tulee tarkastella vielä ainakin kahdesta näkökulmasta ennen johtopäätöstä siitä, onko syytä epäillä, että pikaluotoista peritty tai edustettu korko täyttäisi kiskontasäännöksen tunnusmerkistön.

Todellisen vuosikoron tai vuotuisen koron soveltuvuus koron tai edun vertailussa

Rahoitustarkastuksen lausunnon mukaan lainan todellista vuosikorkoa ei ole perusteltua käyttää sellaisenaan lainamääriltään, laina-ajaltaan tai muilta lainaehtoiltaan poikkeavien lainojen vertailuun. Todellista vuosikorkoa voidaan kuitenkin käyttää suuntaa-antavana tunnuslukuna vertailtaessa lainoja, joiden lainamäärät ja -ajat eivät merkittävästi poikkea toisistaan.

Lausunnon mukaan todellisen vuosikoron laskentatavasta johtuen todelliset vuosikorot muodostuvat tyypillisesti sitä suuremmiksi mitä pienempi on lainan lainasumma ja mitä lyhyempi on laina-aika. Tämä johtuu siitä, että luoton myöntämiseen liittyy aina toimitus- ja käsittelykuluja, jotka eivät kasva samassa suhteessa kuin lainamäärä tai laina-aika. Pienemmissä ja lyhyemmissä luotoissa luoton myöntämiseen liittyvien tietynsuuruisten käsittelykulujen vaikutus todelliseen vuosikorkoon on suurempi kuin suuremmissa ja pitemmissä luotoissa.

Lausunnossa todetaan edelleen: Koska on perusteltua, että luotonantaja perii kaikissa luotoissa velalliselta luottihakemuksen käsittelyyn liittyvät kulut, ei laina-ajaltaan lyhyemmistä ja lainamäärältään pienemmistä luotoista perittävä korkeampi todellinen vuosikorko välttämättä tarkoita, että luoton hintaa olisi pidettävä kohtuuttoman suurena. Jotta luottojen vertailu olisi asianmukainen, tulisi lainojen olla ehdoiltaan vastaavia. Tämä on kuitenkin käytännössä mahdotonta, koska julkisen valvonnan alaiset luotolaitokset eivät nykyisin tarjoa täysin pikaluottoja vastaavia lainoja.

Oikeustieteen professori Ari Saarnilehto on laatinut Suomen Pienlainayhdistys ry:n pyynnöstä lausunnon, jonka yhtenä osa-alueena on todellisen vuosikoron soveltuvuus pikaluoton koron suuruuden arviointiin. Professori Saarnilehto toteaa lausunnossaan seuraavaa:

”Pikaluoton todellinen vuosikorko on lähes 500 prosenttia, kun kahden viikon laina-ajan jälkeen joudutaan maksamaan 118,50 euroa 100 euron luotosta. Jos velallinen pitää saamansa 100 euroa vuoden, hän joutuisi maksamaan luotolle korkolain mukaista viivästyskorkoa eli nykyisen korkokannan mukaan 11,50 euroa vuodessa. Jos jätetään huomiotta kahden viikon sovittu laina-aika, jolta maksetaan vain toimituskulut eikä lainkaan viivästyskorkoa, korkoa ja muita kuluja kertyy vuodessa 30 euroa eli kaikki koroksi muutettuna korko olisi 30 % vuodessa.

Jo tämä esimerkki osoittaa, että todellista vuosikorkoa ei voida käyttää sille vieraaseen tarkoitukseen eli sen selvittämiseen, syyllistyykö velkoja koronkiskontaan. Todellinen vuosikorko ei osoita, että velkoja ottaa tai edustaa itselle tai toiselle korkoa tai muuta taloudellista etua todellisen vuosikoron verran. Todellinen vuosikorko on vain laskennallinen suure erilaisten suoritusten vertailuun”

Tilastokeskuksen artikkelin ”Yli miljoona pikavippiä vuodessa” mukaan todellinen vuosikorko ei kuitenkaan ole täysin käyttökelpoinen mittari vertailtaessa erilaisten kulutusluottomuotojen

kustannuksia pienlainojen tavanomaista huomattavasti lyhyemmän takaisinmaksuajan sekä pienien lainasummien ja kulujen vuoksi. Todellisella vuosikorolla ei alun perin ole ollut tarkoitus mitata näin lyhytaikaisia luottoja.

Lausuntojenkin perusteella on selvää, ettei ”todellisen vuosikoron” käsitteellä voida tässä tapauksessa määritellä sitä korkotasoa, mikä huomattavasti ylittämällä syylistyttäisiin koronkiskontaan.

Vastaava luotonanto

Tunnusmerkistökäijä ”vastaavassa luotonannossa” edellyttää selvitystä siitä, onko julkisen valvonnan alaisilla luottolaitoksilla pikaluottoja vastaavaa luotonantoa.

Rahoitustarkastuksen asiantuntijalausunnon mukaan julkisen valvonnan alaiset luottolaitokset eivät myönnä täysin pikaluottoja vastaavia luottoja. Pankit myöntävät joiltain osin samantyyppisiä kulutusluottoja korttiluottojen ja limiittityyppisten kulutusluottojen muodossa. Lausunnon mukaan limiittiluotot poikkeavat pikaluotoista siinä suhteessa, että ne ovat yleensä toistaiseksi voimassa olevia eivätkä kertakäyttöisiä ja niiden määrätkin ovat tyyppillisesti vähintään tuhannen euron luokkaa.

Lausunnon mukaan kortti- ja limiittityyppisten kulutusluottojen laina-ajat ja määrät voivat jossain tapauksissa vastata pikaluottoja, mutta kortti- ja limiittityyppisiä kulutusluottoja ei voi kaikilta osin rinnastaa pikaluottoihin.

Säännöstä koskevien esitöiden ja oikeuskirjallisuuden mukaan velanannon samankaltaisuutta arvioitaessa on erityisesti otettava huomioon myös se, kuinka suuri tappionvaara lainan myöntäjällä on lainan myöntäessään. Kysymys liittyy kiinteästi luotolle asetettuun vakuuteen tai sen puuttumiseen. Jos laina annetaan sellaisissa olosuhteissa, ettei mikään julkisen valvonnan alainen luottolaitos myöntäisi lainaa vastaavissa olosuhteissa, niin silloin ei siinä vaadittua korkoa voida enää verrata mihinkään julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen edustamaan korkoon, koska samanlaista velanantoa ei ole.

Merkityksellistä on myös se, että julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen myöntämän varsinaisen luoton edellytyksenä on yleensä luoton vakuudeksi asetettu pantti tai takaus.

Edellä olevan perusteella tullaan siihen johtopäätökseen, että luotonantomuotojen vastaavuutta edellyttävän tunnusmerkistökäijän olemassa oloa tukevia seikkoja ei ole tässä tapauksessa käsillä.

Vakuudettomuuden vaikutus luotosta perittäviin kustannuksiin

Jos hyväksyttäisiin ajatus siitä, että julkisen valvonnan alaisten luottolaitosten ja pienlainayritysten luotonanto olisi kiskontasäännöksen tarkoittamalla tavalla toisiaan vastaavaa niin millainen hyväksyttävä kustannusvaikutus voisi velan vakuudettomuudella olla. Oikeuskirjallisuuden mukaan vakuuden arvolla on vaikutus perittävän koron määrään.

Rahoitustarkastus toteaa lausunnossaan:

”On luonnollista, että luotonantaja haluaa korvauksen luottoriskistä eli luottokustannusten voidaan ajatella nousevan luotoriskin kasvaessa. Vakuuksien ja takaajien puute kasvattaa luottoriskiä ja vaikuttaa sitä kautta luottokustannuksiin. Se kuinka paljon luottokustannusten tulisi vakuuksien puutteen johdosta nousta, riippuu luottotappioiden todennäköisyydestä, niiden määrästä ja muista edellä mainituista seikoista.

Luottokustannusta tai korvausta voidaan siis matemaattisesti mallintaa, mutta lopputulema on väistämättä jossain määrin subjektiivinen. Luottoriskin määrän tai siitä vaadittavan korvauksen mallintamisen kannalta ei ole kovin oleellista peritäänkö kustannukset koron tai palkkioiden muodossa”

Rahoitustarkastus esittää lausunnossaan tarkemmin luottoriskin kustannuksen mallintamisesta seuraavaa:

”Luottoriskin kustannusten mallintaminen on periaatteessa yksinkertaista, mutta käytännössä monimutkaista. Voidaan esimerkiksi ajatella, että on kaksi toisensa pois sulkevaa satunnaistapahtumaa: velallinen joko maksaa velkansa tai sitten ei. Velan arvo saadaan kertomalla kummankin satunnaistapahtuman arvo vastaavan tapahtuman todennäköisyydellä ja laskemalla näin saadut luvut yhteen. Eli jos 10 % velallisista jättää 100 euron pikaluoton maksamatta täytyisi riskineutraalin velanantajan saada runsaat 11 euroa korvausta, että hän olisi indifferentti velanantamisen suhteen ($0.1 \cdot 0 - 0.9 \cdot 111 = 100$ euroa). Näin ollen sopiva korvaus luottoriskistä riskineutraalille toimijalle olisi runsaat 11 euroa. Talusteoriassa usein oletetaan ihmisten olevan riskinkaihtajia, joten edellä mainittu 11 euroa muodostaisi vähimmäismäärän kohtuulliselle korvaukselle.

Suomen pienlainanyhdistys on toimittanut keskusrikospoliisille laskelman pienlainojen luottotappiovarauksista vuoden 2008 ensimmäiseltä neljännekseltä. Laskelma on tehty yhdistyksen kolmen suurimman jäsenen myöntämän 83.543 pikaluoton asiakaskäyttötymisen perusteella. Laskelma on yhdistyksen ilmoituksen mukaan laadittu IFSR-säännösten ja järjestelemättömiä luottoja koskevan ohjeistuksen edellyttämällä tavalla.

Tilastokeskuksen kotisivujen mukaan ensimmäisellä vuosineljänneksellä pikaluottoja on myönnetty noin 260 000 kappaletta. Yhdistyksen laskelma edustaa noin neljänneestä myönnettyjen luottojen määrästä, joten sitä voi pitää suuntaa antavana.

Laskelman mukaan luottotappio 90 vrk eräpäivästä on 10.96 % myönnettyistä saatavista. Perintäyhtiöiden käytännön mukaan laskettu luottotappio 180 vrk eräpäivästä on 8.34 % myönnettyistä saatavista.

Laskelman tuloksena luottotappiovaraus yhtä 100 euron luottoa kohden on 13,70 euroa. Lopputulos on yhteneväinen Rahoitustarkastuksen esittämän laskentamallin kanssa.

Suomen pienlainanyhdistyksen esittämä asiakaskäyttötymiseen perustuva luottotappiovarauslaskelma osoittaa käytännön tasolla vakuudettomuuden aiheuttaman luottotappioiden määrän ja tappioiden vaikutuksen pikaluoton ottajalta perittäviin kustannuksiin.

Luotonantajan riskillä voidaan perustella tavanomaisen pankkikoron ylittämistä myös oikeuskirjallisuuden mukaan.

Johtopäätöksenä voi todeta, että luoton vakuudettomuus ja siten luottotappion riski voi hyväksyttävästi nostaa luotosta maksettavaa korkoa tai muita koron luonteisia kustannuksia.

Tavanomainen korko

Säännöksen tunnusmerkistössä on tavanomaiseksi koroksi määrätty se, mitä julkisen valvonnan alainen luottolaitos vastaavanlaisessa luototuksessa käyttää. Normin määrittämänä korkona ei siten ole todellinen vuosikorko.

Rahoitustarkastuksen lausunnon mukaan Suomessa sovellettavassa lainsäädännössä ei ole määritelty korkokattoa vaan luottolaitosten luotonannossaan käyttämä korkotaso määräytyy vapaasti kilpailluilla markkinoilla.

Oikeuskirjallisuuden mukaan lainan suuruus ja maksuaika vaikuttavat koron kohtuuttomuusarvostelussa niin, että pienellä ja lyhyeksi ajaksi otetulla luotolla on yleensä korkeampi korko kuin pitkäaikaisella suurella lainalla.

Aikaisemmin on tuotu esiin, muun muassa rahoitustarkastuksen lausunnossa, että pikaluottoja täysin vastaavaa luotonantoa ei julkisen valvonnan alaisilla luottolaitoksilla ole.

Huomattavasti julkisen valvonnan alaisen koron ylittävä korko ja rikoksella saatu hyöty tai aiheutettu vahinko

Kiskontasäännöksen suojeluobjektina on siis pääoman käyttöoikeudesta maksettu hyvitys. Kuten aikaisemmissa johtopäätöksissä on todettu, hyvitykseksi pääoman käytöstä ei laskettaisi luoton myöntämiseen liittyviä välittömiä kustannuksia eikä luottotappiovarausta so. vakuuden puuttumisesta johtuvaa luottoriskin hintaa. Kun edellä mainitut erät on vähennetty korosta (luottokuluista), jäljelle jäävää hyvitystä verrataan julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen vastaavanlaisessa luotonannossa perimään korkoon; ja se korko, mikä huomattavasti ylittäisi julkisen valvonnan alaisen laitoksen perimän koron, olisi säännöksen tarkoittamaa koronkiskontaa. Yksittäistapauksittain arvioitavaksi seikaksi jää se, voidaanko korosta (velallisen maksamista luottokustannuksista) vähentää lisäksi liiketoiminnan kiinteät kulut arvioitaessa sitä onko syytä epäillä koronkiskontaa.

Pienlainayritysten rahanlainaus eli niiden liiketoiminta on sinällään laillista, joten saadun hyödyn ja tunnusmerkistötekijän toteutumisen osalta tapauksiin tulisi soveltaa oikeuskäytännössä laillisen liiketoiminnan yhteydessä tapahtuneiden tekojen käsittelyssä vakiintunutta nettohyötyperiaatetta.

Tällöin on otettu huomioon kaikki bruttohyötyyn kohdistuvat lailliset kustannukset rikoksella hyödyn määrää vähentävänä tai sen määrittävänä tekijänä. Nyt käsillä olevaa tilannetta voidaan arvioida myös ns. lisähyötyajattelun periaatteen mukaisesti. Tällöin verrattaisiin tutkittavana olevan liiketoiminnan nettoperusteista kokonaistuottoa (korkoa) siihen tuottoon (korkoon), jonka julkisen valvonnan alaisen korkotason mukainen laillinen liiketoiminta olisi tuottanut.

Kiskurikorossakin on siis laillisen koron osa, jonka yli menevältä eli julkisen valvonnan alaisen koron huomattavasti ylittävältä osaltaan se on laitonta ja voi täyttää koronkiskonnan

tunnusmerkistöä. Koronkiskonnan tutkinnassa korosta tai edusta (luoton kokonaiskustannukset) eritellään ja vähennetään:

- 1) välittömät luottoon liittyvät kustannukset ja mahdollisesti laillisen liiketoiminnan muut kulut
- 2) luottotappiovarauksen määrä
- 3) julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen koron määrä
- 4) julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen koron määrän ylimenevältä osalta siihen määrään, jossa korko alkaa huomattavasti tai räikeästi ylittää julkisen valvonnan alaisen laitoksen perimän koron -ylimenevä osa on koronkiskontaa ja rikoksella saatua hyötyä. Saadun hyödyn määrä tulisi asianomistajalle korvattavaksi tai toissijaisesti valtiolle menetettäväksi mikäli korvausvaatimusta ei esitetä.

Pienlainayhdistys on toimittanut keskusrikospoliisille laskelman ”Tuotto esimerkki”.

- Myönnetty laina 100 euroa, palkkio 25 euroa
- keskimääräinen maksuaika 34,82 vuorokautta
- myöntökulut 6,40 euroa
- luottotappio 90 vrk: $(10,96/100) \cdot (100-25) = 13,70$ euroa
- myyntikate: $25 \text{ €} - (6,40\text{€} + 13,70\text{€}) = 4,90\text{€}$ (19,6%)

Esimerkissä pienlainayritysten myyntikateprosentti on 19,6 %, mikä tarkoittaa, että asiakkaalta perityistä kuluista per 100 euron luotto yhtiölle jää katetta mainittu prosenttimäärä eli euroina 4,90 euroa. Myyntikateprosentti lasketaan seuraavasti: myyntikate jaetaan liikevaihdolla ja tulos kerrotaan luvulla 100.

Euromäärät muuttuvat luonnollisesti erisuuruisten pikaluottojen pääoman ja kustannusten mukaan, mutta prosentuaalista muutosta ei käytännössä tapahdu.

Myyntikate on 10.8.1973/655 mukaisen kirjanpitolain (kumottu) mukainen termi. Myyntikate on siinä laskettu seuraavasti: myyntituotoista vähennetään myynnin oikaisuerät, jolloin saadaan liikevaihto ja kun tästä vähennetään muuttuvat kulut, niin saadaan myyntikate. Vaikka kyseessä on kumotun lain mukainen termi, myyntikatteella voidaan kuvata pikavippiyhtiöiden tosiasiallista tilannetta. Pikaluottoyhtiöissä myyntituotot näyttävät koostuvan luotoista perittävistä palkkioista, muuttuvat kulut koostuvat suorista luoton myöntämiseen liittyvistä mm. osoitetietojen tarkistus, luottotietojen tarkistus, puhelinnumeron tarkistus, Tupas-tunnistus, laskutuskulut ym. kuluista.

Koska kysymys on liiketoiminnasta, niin myyntikatteella katetaan myös yhtiön kiinteät kustannukset, joita ovat esimerkiksi kuukausipalkat, toimitilojen vuokrakustannukset ja muut vuokra- ja leasingkustannukset. Kiinteisiin kuluihin on esitetty kuuluvaksi myös hylättyjen lainojen tarkistuskustannukset jotka ovat noin 1 - 2 euroa per hakemus. Hylättyjä luottihakemuksia on noin 50 % kaikista hakemuksista.

Lisäksi tuohon 4,90 euron määrään sisältyy periaatteellisella ja käytännön tasolla hyvitys pääoman käyttöoikeudesta eli pikaluotosta yhtiölle jäävä korko. Mitä useammin sama raha voidaan vuoden/tilikauden aikana lainata asiakkaalle, sitä pienemmäksi jää kiinteiden kulujen osuus ja yhtiön liikevoitto kasvaa.

Yksittäisen pikaluoton kokonaiskustannuksista tehtävän nettoperiaatteen mukaisen vähennyksen jälkeen pääoman käytöstä maksettavan hyvityksen määrä prosentti- tai euromääräisenä ei vaikuta kohtuuttomalta.

Oikeuskäytäntöä

Puhdasta 2 momentin tarkoittamaa koronkiskontaa koskevia tuoreita ratkaisuja on vähän. Kahdessa riita-asian tuomiossa on nimenomaisesti otettu kantaa myös pikaluoton kustannusten kohtuuttomuuteen.

Lappeenrannan käräjäoikeus on velkomisasiassa antamassaan tuomiossa 06/425 todennut, että 100 euron tekstiviestivipin 22,15 euron kokonaiskuluja ei voida pitää kohtuuttomina.

Kantajan mukaan kokonaiskulu on muodostunut mm. asiakkaan luotto- ja numerotietojen tarkistuksista, kansalaisvarmenne -tarkistuksista sekä käsittely, laskutus ja postitus yms. kuluista eivätkä kulut ole kohtuuttomia. Vastaaja on todennut, että mainoksissa ei ole puhuttu mitään siitä, kuinka suuriksi vipin kokonaiskustannukset (korot) muodostuvat.

Porvoon käräjäoikeuden tuomiosta 06/143 käy ilmi, että vastaaja on pitänyt 100 euron pikaluoton 20 euron kuluja kohtuuttomina, ja vaatinut niiden kohtuullistamista koska ne ovat vastaajan käsityksen mukaan edustaneet monen sadan prosentin vuotuista korkoa. Käräjäoikeus ei ole pitänyt tekstivipin 20 euron kuluja kohtuuttomina ja se on perustellut ratkaisua seuraavasti:

”Kantaja on kertonut kulujen muodostuvan muun muassa asiakkaan luotto- ja numerotietojen tarkistuksista, kansalaisvarmenne -tarkistuksista sekä käsittely-, laskutus- ja postitus- ym. kuluista ja maksuliikennekustannuksista. Käräjäoikeus pitää todennäköisenä, että tällä 20 eurolla yrityksen tulee ainakin osittain kattaa myös yrityksen yleiskuluja, kuten henkilökunnan palkat sosiaalikuluihin, toimitilojen vuokra- ja ylläpitokulut, toimiston koneista, laitteista ja tarvikkeista aiheutuvat kulut jne. Tällaisessa lainassa asiakas lisäksi maksaa luoton saannin helppoudesta ja nopeudesta ja luotonantaja puolestaan veloittaa riskin otosta. Luotonannossa on yleisesti hyväksytty se periaate, että mitä lyhyemmän ja helpommin saatavan luoton asiakas ottaa, sitä enemmän se hänelle maksaa.”

Porvoon käräjäoikeuden ratkaisussa on hyväksytty kulujen muodostuminen kyseisen luoton myöntämiseen kuuluvista kuluista, ja että yrityksen liiketoiminnan kuluja katetaan kyseisestä summasta, ja että luotonantaja voi veloittaa enemmän riskin otosta ja lopuksi, että pikaluotto on vaivaton ja nopea luotonottajalle, jolloin luotonantaja voi laskuttaa enemmän.

Tutkintapyyntöön mukaan Ruotsin kuluttajavirasto on tehnyt tutkintapyyntöön pikavippiyhtiöistä. Tukholman syyttäjänkamari on 12.5.2006 tehnyt päätöksen olla aloittamatta esitutkintaa asiassa.

Lopuksi on syytä todeta, että tutkintapyyntöissä mainittuihin yhtiöihin kohdistuvia yksittäisiä tutkintapyyntöjä on tiedossa kaksi kappaletta.

Ratkaisu

Edellä selostettujen seikkojen eikä muunkaan tutkinta-aineiston perusteella ei ole syytä epäillä, että nyt ilmiannettujen pienlainayritysten toiminnassa olisi syyllistytty rikoslain 36 luvun 6 §:n 2 momentin tarkoittamaan koronkiskontaan.

Asianomistajalle tiedoksi

Tämä päätös ei vapauta syyllistä mahdollisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta. Asianomistajalle jää itsenäinen syyte- tai kanneoikeus. Asia voidaan ottaa uudelleen tutkittavaksi, jos uutta selvitystä asiassa ilmenee.

Asianomistajan itsenäinen syyteoikeus

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 14 §:n mukaan asianomistaja saa itse nostaa syytteen rikoksesta, jos esitutkintaviranomainen on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään taikka lopetetaan.